

УДК 159. 923

АНДРЕЄВА Я. Ф.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЛИТОВЧЕНКО Н. Ф.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

У статті досліджується політична культура українського студентства, а саме, аналізу проблеми соціально-політичної активності молоді. У роботі використані результати опитування, проведеного у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя та Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. При інтерпретації результатів актуалізуються такі критерії політичної активності, як інтерес до політики, особиста участь у політичній діяльності, участь у виборах, значущість виборів, недовіра до інституту виборів.

Ключові слова: політична культура, політична активність, політичний вибір, маніпулятивний вплив ЗМІ, студентська молодь.

Громадянська активність особистості – важлива складова політичної культури. Молодь включається у політичну структуру суспільства, намагаючись знайти у ній своє місце, самореалізуватися. Відбувається те, що перетворює людину на громадянина своєї держави: формуються погляди на політичні події, установки, розвивається схема подальшої політичної поведінки особистості. Проблема політичної активності студентської молоді постає тим більш актуальною, що важливим є інноваційний розвиток української держави. Відомо, що у різні часи та у багатьох країнах студенти виступали як рушійна сила революційних, політичних, соціальних змін (події у Франції 1968 року, студентська “революція на граніті” 1990 року у м. Києві, “оксамитова революція” у Чехословаччині 1989 року та ін.).

Політична активність виступає важливою передумовою формування політичної та правової культури молодого громадянина. Необхідно досліджувати специфіку та рівень прояву політичної активності студентської молоді як суб'єкта соціально-політичної діяльності.

Важливим науково-практичним завданням є комплексне соціально-психологічне дослідження проблеми політичної активності сучасної студентської молоді, яке дозволить визначити основні орієнтири пізнання внутрішньої представленості політичних реалій у свідомості та поведінці молодих українців.

У цілому політична активність розуміється як інтенсивність участі суб'єкта у політичному процесі загалом, а також у межах окремих форм політичної діяльності. Політична активність є однією з найважливіших категорій політичної психології, оскільки виступає різновидом психічної активності – фундаментальної властивості су-

б'єктів життєдіяльності. Політична активність соціальних груп, політичних партій, рухів, пересічних громадян визначає статику і динаміку політичних процесів, суспільно-політичну ситуацію у країні. Феномен політичної активності, перш за все, пов'язаний з політичною культурою. На думку дослідників (С. Л. Грабовської, Б. С. Мар'єнко та ін.), політична активність є поведінковою реалізацією політичної культури, проте дуже неоднозначною реалізацією. Феномен політичної активності можна розглядати як одну зі сторін життєдіяльності соціальних груп, верств, окремих прошарків населення, об'єднаних демографічними чи професійними ознаками, її також можна зобразити у вигляді континуума, на одному з полюсів якої – політична пасивність, на протилежному – гіперактивність. Політичну активність також можна розглядати як міру реалізації політичних програм, закликів, гасел суб'єктами політичної діяльності і поведінки. Вона може визначатись якісними характеристиками, які відображають інтенсивність політичних процесів, що змінюється у часовому та просторовому вимірах. Кількісними показниками політичної активності можна вважати чисельність учасників політичних процесів, а також їх тривалість.

Л. О. Кияшко пропонує визначення політичної участі як усвідомленого здійснення соціальної ролі членом суспільства, спрямованого на досягнення суспільно значущих цілей і впливу на політичні процеси та реалізується на пізнавально-когнітивному, комунікативному та поведінковому рівнях соціально-політичної активності особистості [4]. Автор виділяє чотири основні рівні політичної активності за критерієм складових соціально-політичної участі: 1) політично-

апатичний; 2) ситуативно-споглядальний (пізнавально-когнітивна складова), ситуативно-діалогічний (вербально-комунікативна складова), побутово-підтримувальний (поведінково-вольова складова); 3) пошуково-інформативний, дискусійно-регулятивний, нормативно-організаційний; 4) творчо-аналітичний, переконувально-впливовий, лідерсько-активізуючий. [3].

А. О. Краснякова [6] робить предметом свого дослідження полімотивацію політичної активності, виділяючи як значущі просоціальні та орієнтаційні типи мотивів політично активної молоді.

О. В. Полунін [8] аналізує проблему прийняття рішень студентською молоддю. На основі емпіричного дослідження він описує взаємозв'язок між раціональністю і стабільністю рішення. Автором виділяються такі властивості рішення щодо політичної участі, як раціональність, екстернальність і стабільність.

Як показала у своєму дослідженні О. А. Гребешкова, пусковим механізмом активності особистості, спрямованої у сферу політики, може стати суперечливе ставлення до світу, себе і людей, що виникає при переживанні владних стосунків у процесі вибудовування власної концепції життя. Включеність же у політичну діяльність впливає на формування життєвої концепції, сприяє подоланню фрагментарності картини світу і суперечливості у цілому. На особливості політичної поведінки молодої людини чинить вплив характер вибудовування життєвої концепції, що проявляється у прийнятті відповідальності за власне життя, відношенні до влади, відношенні до існуючої соціально-політичної ситуації у суспільстві, включенні у концепцію життя минулого досвіду й очікувань з приводу свого майбутнього [1].

У дослідженні Е. Н. Малик [7] переконливо показано, що в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що посилюють вплив інформаційного ресурсу на політичні процеси, формування політичної суб'єктності молодого покоління і реалізація його активної діяльності у сфері політики знаходяться у прямій залежності від змісту, методів і прийомів подачі інформації джерелами. Молодь, наслідуючи соціокультурний і політичний досвід попередніх поколінь, виступає основним істотним інноваційним стратегічним ресурсом відтворення соціуму. Сучасна молодь демонструє полюсність політики: на одному фланзі виділяється опозиційний актив з яскраво вираженими громадянськими переконаннями, а на іншому – велика частина молодих людей, які індіферентно відносяться до того, що відбувається у країні. Від рівня

політичної і правової культури багато у чому залежить міра політичної і соціальної активності молодих людей.

Дослідження спрямоване на емпіричний аналіз проблеми політичної активності сучасної студентської молоді за критеріями інтересу до політики, особистої участі у політичній діяльності, участі у виборах, значущості виборів, недовіри до інституту виборів.

Критерієм політичної активності особистості (або соціальної групи) слугує прагнення і можливість, впливаючи на політичну владу або безпосередньо використовуючи її, реалізувати свої інтереси. Характер політичної активності значно змінюється залежно від специфіки проблем, що її викликають, часу виникнення завдань, на рішення яких вона спрямована, складу учасників. У сучасних умовах політична активність має такі характерні ознаки:

- ріст прагнення громадян діяти поза традиційними формами політичної активності й участі;
- замість жорстко оформлених політичних партій перевага віддається політичним рухам без чітко оформленої організованої структури;
- об'єднання все частіше здійснюється не навколо якоїсь партії, а навколо проблеми, з приводу її рішення;
- росте кількість громадян, що цікавляться політикою, але водночас падає чисельність партій;
- усе більше людей схильні до незалежного політизування, свою участь у політиці вони не пов'язують з належністю до тієї або іншої діючої політичної сили, структури, а прагнуть діяти незалежно [2].

Виборча кампанія 2010 р. відрізняється цілим рядом особливостей, що виділяють її серед інших виборчих циклів. Вона розгортається, з одного боку, на тлі відносного соціального благополуччя у суспільстві, а, з іншої – при помітному рості напруженості, пов'язаному передусім з протіканням економічної кризи у світі та країні. Що стосується молоді, то особливого інтересу до виборів вона не виявляє. За даними опитування, проведеного у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя та Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, число «голосуючої» молоді на виборах різного рівня трохи вище за третину, що збігається з даними російських соціологічних опитувань [1; 5].

Існує декілька точок зору щодо можливих критеріїв для оцінки політичної активності молоді (О. С. Кочеткова, І. Ю. Демидова, Н. Б. Піскунова та ін.):

Критерій інтересу до політики

Дослідження Інституту соціології РАН 10-річної давності показало, що російська молодь 90-х рр. мало цікавилася політикою і була слабо включена у громадське і політичне життя країни. Через двадцять років ситуація змінилася. У країні з'явилися молодіжні організації, а більшість партій мають власні «Молодіжні крила», унаслідок чого в деяких спостерігачів виникло відчуття помітного політизування російської молоді. Проте результати дослідження політичної активності української студентської молоді цього не підтверджують: доля молоді, яка цікавиться політикою, неймовірно мала (5,8% респондентів НДУ та 10% ЧДУ) і майже половина (39,4% НДУ та 34% ЧДУ) – не цікавиться зовсім.

Критерій особистої участі у політичній діяльності

Одним з важливих показників політичної активності молоді є готовність особисто брати участь у політичній діяльності. 42% опитаних респондентів НДУ та 43,5% ЧДУ зазначили, що не беруть участі у політичному житті країни, але хотіли б цього, при чому 17,4% респондентів ЧНУ відповіли, що хотіли б займатися політикою професійно. Дані опитування свідчать також про те, що 40% студентів НДУ та 17,4% студентів ЧДУ не беруть участі у різних політичних акціях, оскільки не вважають це за доцільне; беруть участь у політичних акціях за переконаннями – 0 респондентів НДУ та ЧНУ, і 5% НДУ та 4,3% ЧНУ – за винагороду. Для опитаної студентської молоді 7% НДУ та 4,3% ЧНУ участь у політиці суперечить моральним переконанням.

Таким чином, маємо деяку відмінність в отриманих результатах. Значна частина молодих людей унеможлиблює для себе стати активістом тієї або іншої партії, що свідчить про виразну політичну пасивність молоді. Проте деякий відсоток опитуваних ЧНУ (17,4%) говорить про бажання саме професійно займатися політикою у майбутньому. Вважаємо, що однією з причин політичної пасивності молоді у теперішньому часі є відсутність навичок самоорганізації, артикуляції і відстоювання власних інтересів. Грунтовне дослідження причин цієї пасивності – тема особливого аналізу, саме внаслідок того, що проблема є багатоаспектною.

Критерій участі у виборах

Найбільш чітким і показовим індикатором політичної активності або неактивності населення є участь у виборах. За отриманими даними, на питання «Скажіть, будь ласка, як часто Ви особисто берете участь у виборах?» респонденти

від 18 до 25 років відповіли таким чином: 33% – рідко, 25% – ніколи, 20% – завжди, інші – важко відповісти. Крім того, проведене опитування засвідчило, що кожний п'ятий молодий респондент переконаний, що громадяни не можуть вплинути на політичне становище у країні.

Суть політичної суб'єктності молоді полягає у рівні зрілості її соціальної позиції і мірі усвідомлення себе як автора політичної діяльності, зорієнтованого на реалізацію власних інтересів і досягнення мети, пов'язаної з перетворенням і розвитком держави і громадянського суспільства. Переоцінка традиційних норм життя і модифікація політичних цінностей з боку як інститутів громадянського суспільства, так і держави призвели до того, що політична свідомість сучасної молоді характеризується нестійкістю нормативно-ціннісних орієнтацій й установок. Соціальний і правовий статус молоді отримує конкретизацію в усвідомленні соціальної активності, і чим різноманітніші можливості для реалізації політичної активності, тим вища роль молодих громадян у громадському житті. Форми участі у суспільно-політичному житті і міра активності молодих громадян залежать, з одного боку, від індивідуального відношення й оцінки можливості реалізації власних інтересів, а з іншої – від дієвості політичних інститутів [7].

Критерій значущості виборів

Серед значущих для молоді аргументів участі у виборах – «якщо я не братиму участь у виборах, моїм голосом можуть скористатися для підтасовування» (26%). Молодь спирається на свої особисті симпатії і бере за них відповідальність: «я можу допомогти кандидатові, який мені подобається, стати президентом» (18%).

Серед тих, хто вважає за можливе впливати на зміну політичного становища в Україні, вбачають цю можливість в участі у виборах до місцевих та центральних органів влади (29% опитуваних НДУ та 52,1% опитуваних ЧНУ), 60,5% опитуваних ЧНУ вважають впливовими діями участь у народних акціях, демонстраціях і мітингах, кожний п'ятий висловив готовність взяти участь у діяльності політичної партії чи громадських організацій (рухів).

Вибори для молоді не є ні суворою необхідністю, ні святом, ні вираженням протесту; голосування для молодих людей не має того емоційного забарвлення, яке характерне для старших поколінь. Проте констатуємо значно вищий рівень сподівань студентства західного регіону щодо впливості особистої участі у виборах та масових політичних заходах.

Критерій недовіри до інституту виборів

Згідно з отриманими даними, серед серед української молоді існує стійка недовіра до інституту виборів, причому останніми роками вона навіть посилюється. Це також властиве і для молодих росіян [1; 5].

Стверджувати, що аполітичність сучасної молоді носить тотальний характер, було б неправильно. Майже всі опитані (87% студентів НДУ та 91,3% студентів ЧНУ) регулярно дивляться новини по телебаченню. Кожен третій студент цікавиться аналітичними програмами про сучасне політичне й економічне життя країни, переглядає політичні ток-шоу (серед лідерів програм – Шустер Live, Свобода слова, Велика політика), 32% студентів НДУ постійно читають друкарську періодику (у тому числі газети, журнали політичних партій), на противагу студентам ЧНУ, з яких лише 21,7% опитуваних отримують інформацію з газет, а 95,7% опитуваних до партійних газет взагалі не звертаються; враховуючи те, що багато хто (16,2% опитуваних НДУ і 65,2% опитуваних ЧНУ) черпає інформацію з Інтернету, стає очевидним, що сучасна молодь «у курсі» того, що відбувається як у країні, так і за її межами. Отже, ЗМІ є одним з головних засобів задоволення інформаційних потреб і ретрансляції політичних знань, при цьому ми констатуємо відмінність у користуванні різними джерелами політичної інформації, молодь ЧНУ скоріше користується Інтернетом і телебаченням, ніж друкарською продукцією.

Як важливий інститут політичної соціалізації молоді, засоби масової інформації активно впливають на способи інтеграційної поведінки і стиль життя підрастаючого покоління. Масмедіа не лише беруть участь у формуванні стійких уявлень, але і мають здатність чинити дію на міру і характер їх прояву, у тому числі у політичній діяльності. Реалізуючи маніпуляційні комунікативні стратегії, ЗМІ здатні маніпулювати громадською думкою, поведінкою молоді, формувати шкалу помилкових духовних цінностей, нав'язувати уявлення про соціально-політичні, економічні, культурні процеси, що особливо яскраво спостерігається під час проведення виборчих кампаній. Інформаційний натиск окремих ЗМІ, що утруднює формування у молоді автономних і незалежних політичних суджень, робить її все більше схильною до дій з боку лідерів популістського типу, організаторів радикальних й екстремістських рухів. Ця тенденція перешкоджає комплексному, раціональному й усвідомленому включенню молодих грома-

дян у процеси соціально-політичних перетворень, а також виробленню активної громадянської позиції [7].

Утім, слід зазначити, що у сучасної студентської молоді, окрім політики, є безліч інших сфер й областей прикладання своєї енергії й активності. Це і навчання, і створення сім'ї, і багато чого іншого, що, безумовно, у молодому віці уявляється важливим та необхідним. Зниження інтересу до політики супроводжується виразно вираженою тенденцією деідеологізації як населення у цілому, так і молоді.

Показова більша толерантність та демократичні установки української молоді, на відміну від великодержавних устремлінь молодих росіян: проведене у співпраці з Представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта у Російській Федерації (Москва, 2007) дослідження продемонструвало прагнення 57% російської молоді відновити потужність Росії як великої наддержави. Вони переконані, що тільки тоді Росію будуть ушанувати у світі і зважати на неї [1]. Основні ідеологічні змісти, які транслюють російські ЗМІ, якраз й утілюють ці переконання на державному рівні.

Існує стереотип, згідно з яким молодь завжди і скрізь набагато радикальніше у політичному відношенні представників старших вікових груп, у тому числі і у плані схильності до протестних форм участі. Проте результати дослідження показують, що це зовсім не так. Тільки один з десяти опитаних студентів готовий знову взяти участь у великомасштабних народних акціях (напр., Помаранчева революція тощо). У ситуації різкого погіршення умов життя готовий вийти на вулицю на демонстрацію чи мітинг лише кожний третій з молодих респондентів. При цьому добре відома величезна дистанція між декларованим наміром і реальною дією.

У цілому у спеціальній літературі підкреслюється, що ідеологічні позиції молоді ще не можна визнати сформованими. У молодому віці багато юнаків і дівчат коливаються у своїх ідеологічних позиціях, досить вільно змінюють ідеологічні переконання на протилежні, причому за дуже короткий термін [1; 5].

Основними чинниками формування ідеологічних позицій є швидше не соціальні, а культурні чинники (виховання, тип освіти, вид дозвілля, якому віддається перевага, хоббі, група спілкування, інформаційні смаки, культурні стереотипи і т. п.). Часто той чи інший ідеологічний вибір визначається короткочасною модою на певну позицію у конкретному молодіжному середовищі і, отже, може швидко змінюватися під час пе-

реходу молодій людини з однієї комунікаційної групи («тусовки») в іншу. Показово і те, що ідеологічна позиція зовсім не визначає політичний вибір молоді. Серед прибічників одного і того ж політика можна зустріти молодих людей з дуже різними ідеологічними переконаннями [1; 5].

Ознакою політичної активності також може бути прагнення мати свою думку з приводу тих чи інших політичних змін у вищих ешелонах влади [1; 2].

Кожна виборча кампанія президента країни супроводжується досить бурхливими обговореннями і деяким протистоянням, що цілком нормально та існує в усіх європейських країнах. Нині у нашій країні відбувається процес зміни політичних еліт, з'являються нові політичні лідери. У зв'язку з цим актуальним видається питання про те, які характеристики політичних лідерів представляються найбільш значущими на думку студентів.

Готовність підтримати такого політика, який не буде порушувати і забезпечить дотримання прав людини або ж того, хто скоротить великий розрив у прибутках різних пластів населення, висловив кожний третій опитаний. Кожний четвертий із студентської молоді висловив готовність підтримати того, хто буде турбуватися про процвітання української нації.

Найбільш вірогідним лідером у боротьбі кандидатів на виборах 52% опитаних студентів НДУ і 70% опитаних ЧНУ назвали професійного політика, 39% опитаних НДУ і 43,5% опитаних ЧНУ – економіста, 28% опитаних НДУ і 39,1% опитаних ЧНУ – бізнесмена чи юриста. Для молодих людей студентського віку вибір політика визначається його:

- здатністю приймати рішення і нести за них відповідальність – 64% опитаних НДУ і 91,3% опитаних ЧНУ;
- розумінням реальної ситуації у країні – 38% опитаних НДУ і 52,1% опитаних ЧНУ;
- здатністю реалізувати свою програму – 42% опитаних НДУ і 65,2% опитаних ЧНУ;
- умінням завжди досягати цілі без зовнішніх самолюбівань – 36% опитаних НДУ і 10% опитаних ЧНУ.

Порівняльний аналіз отриманих результатів свідчить, що у цілому студенти обох ВНЗ на перші позиції висувають однакові критерії вибору бажаного політика.

Знайомлячись з програмою політичного лідера, перш за все студенти звертають увагу на такі проблеми, відмічені у ній: проблема зайнятості населення – 68% респондентів НДУ і 56% респондентів ЧНУ; підвищення матеріального

благополуччя населення – 67% опитаних студентів НДУ і 52,1% опитаних студентів ЧНУ; соціальний захист населення – 40% опитаних студентів НДУ і 21,7% опитаних студентів ЧНУ, студенти обох ВНЗ відмічають проблеми зниження цін й охорони здоров'я. Отримані дані відображають основні соціо-економічні проблеми, з якими, у першу чергу, доводиться зіткнутися молодій людині на початкових етапах професіоналізації, а також загальні соціо-економічні проблеми громадян нашої країни.

Отже, найбільш важлива політична якість, що видається респондентам у політичному лідері, – його соціальна зорієнтованість (турбота про народ, про людину), менш важливою видається орієнтація на економічний підйом країни і зміцнення зовнішньої політики (відповідно – 4% та 8% опитаних).

Зовнішність і тілесні характеристики – найбільш доступні для сприйняття компоненти особистості політика. Проте при оцінці лідерських якостей ці характеристики не мають великого значення: на це звертають увагу лише 2% респондентів НДУ і 4,3% респондентів ЧНУ.

Аналізуючи вищенаведені дані, треба відмітити, що для українців студентського віку важливим є те, що якщо політична активність лідера не підкріплена якимись результатами, то ця якість отримує негативну оцінку і не йде на користь образу політика.

Таким чином, можна зробити висновок про трансформацію особистісних і професійних якостей, що надають студенти політичному лідерові. Молодь більше не «ведеться» на принадні обіцянки «світлого майбутнього»; реальні результати діяльності стають важливіші, ніж безладна активність. Разом з цим, особистісні особливості як найбільш стабільний елемент сприйняття характеристик політичних лідерів не зазнав великих змін: цінність таких якостей, як скромність, відповідальність – залишається традиційно високою.

В останні роки політика стала сприйматися все більш персоналізовано, через призму особистісних особливостей конкретних політичних діячів. Збільшилося число політиків, що представляють різні рухи, партії, фракції. Перед кожною молоді людиною постала проблема необхідності вибору з численного списку тих, які балотуються, одного кандидата, що відповідає особистим уявленням про те, яким має бути політичний лідер. Відкритим залишається питання: які механізми впливають на формування образу політичного лідера у свідомості студентської молоді.

Сучасну молодь відрізняє зростання самостійності, практичності і мобільності, відповідальності за свою долю, різке підвищення зацікавленості у здобутті якісної освіти і професійної підготовки, що впливає на подальше працевлаштування і кар'єру. Молоді люди прагнуть до інтеграції у міжнародне молодіжне співтовариство, у загальносвітові економічні, політичні і гуманітарні процеси. Проте, з одного боку, молодь не має навичок самоорганізації, артикуляції і відстоювання власних інтересів. З іншого боку, самі політичні партії не займаються діяльністю по агрегації і захисту інтересів тієї чи іншої частини населення країни (і молоді зокрема).

Водночас кожне демократичне суспільство повинно бути зацікавленим в активній громадянській позиції своїх членів і, особливо, молоді як стратегічного ресурсу держави. Рішення задачі побудови громадянського суспільства, що стоїть перед Україною, неможливе без активного залучення молоді до громадського життя.

Таким чином, постає нагальна потреба розробки спеціальних програм для молодих людей з метою формування їх громадянської позиції і розвитку електоральної активності. Звичайно, ми припускаємо, що цей процес складний і суперечливий, і мета, можливо, дуже глобальна. Проте проблема у суспільстві є, і над нею потрібно працювати.

По-перше, необхідно розширювати уявлення молоді про історію виборчого права, виборчі процедури, тим самим підвищуючи політичну культуру молоді. Молодь має бути політично грамотна. Формування активної життєвої позиції, підвищення правової культури у молоді вступають у ряд з такими національними проектами, як охорона здоров'я й освіта у цілому.

По-друге, у ході дослідження виявлено, що молодь не довіряє владі, політичним партіям. Це один з головних мотивів неучасті молоді у виборах. Часто молодь використовує політичні партії у корисливих цілях, потрапляючи у короткочасні маргінальні структури. Молодь повинна мати можливість не опосередковано, а безпосередньо з'ясувати питання, що цікавлять її, тим самим

привертаючи увагу до проблеми політичної інтегрованості молоді політичної партії і представників влади.

По-третє, необхідно працювати з новим електоратом, молодими людьми, які вперше братимуть участь у виборах.

Усе це вимагає спеціально спланованої роботи та узгоджених дій громадських, політичних та державних структур.

Список використаних джерел

1. Гребешкова О. Ю. Потребностно-мотивационная сфера личности как фактор политической активности молодежи: Автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19. 00. 12 О. Ю. Гребешкова. — СПб., 2004. — 24 с.
2. Демидов А. И., Основы политологии: Учеб. пособие / А. И. Демидов, А. А. Федосеев - М. : Высш. шк., 1995. — 271 с.
3. Кияшко Л. О. Психологічні проблеми політичної активності сучасної української молоді / Л. О. Кияшко // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; Редкол. : С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський та ін. — К. : Міленіум, 2009. — Вип. 23 (26). — С. 252—261.
4. Кияшко Л. О. Вплив ідеологічних стереотипів на політичну участь громадян / Л. О. Кияшко // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. — К. : Міленіум, 2008. — Вип. 19 (22). — С. 186—196.
5. Коряковцева О. А. Анализ развития общественно-политической активности современной молодежи / А. О. Коряковцева // Вестник Тамбовского университета. Серия: гуманитарные науки. — 2009. — № 7. — С. 392—398.
6. Краснякова А. О. Полімотивація політичної участі сучасної української молоді / А. О. Краснякова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; Редкол. : С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський та ін. — К. : Міленіум, 2009. — Вип. 23 (26). — С. 279—290.
7. Малик Е. Н. Влияние средств массовой информации на политическую активность молодежи в современной России: особенности, перспективы оптимизации: Автореф. дис. ... канд. психол. наук : 23. 00. 02 / Е. Н. Малик. — Орел, 2007. — 18 с.
8. Полунін О. В. Прийняття студентською молоддю рішення щодо політичної участі / О. В. Полунін // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; Редкол. : С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський та ін. — К. : Міленіум, 2009. — Вип. 23 (26). — С. 269—278.
9. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки) : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Шляхтун. — К. : Либідь, 2002. — 527 с.

АНДРЕЕВА Я. Ф., ЛИТОВЧЕНКО Н. Ф.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО СТУДЕНЧЕСТВА

В статье исследованно политическую культуру украинского студенчества, а именно, анализ проблемы политической активности молодежи. В работе использованы результаты опроса, проведенного в Нежинском государственном университете имени Николая Гоголя. При интерпретации результатов актуализируются такие критерии политической активности, как интерес к политике, личное участие в политической деятельности, участие в выборах, значимость выборов, недоверие к институту выборов.

Ключевые слова: политическая культура, политическая активность, политический выбор, манипулятивное влияние СМИ, студенческая молодежь.

ANDREEVA J. F., LITOVCHENKO N. F.

THE POLITICAL CULTURE OF THE MODERN UKRAINIAN STUDENTS

The article is devoted to the analysis of the problem of political activity of Ukrainian students. The paper relies on the results of questioning, conducted at the Nizhyn Gogol State University. The criteria of political activity used during the interpretation of the results are as the following: the interest to the political, personal participating in political activity, taking part in the elections, meaningfulness of the elections, and mistrust to the institute of elections.

Keywords: political activity, political choice, mass-media manipulative influence, students.

Стаття надійшла до редколегії 11. 09. 2013 року.

УДК 159.923.

БАЛУШОК М. В.

Українська інженерно-педагогічна академія (м. Харків)

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

У статті узагальнено шляхи та засоби подолання внутрішньоособистісних конфліктів у різних напрямках психології та психотерапії. Визначено основні засади створення розвивально-корекційної програми з профілактики та подолання внутрішньоособистісних конфліктів у юнацькому віці.

Ключові слова: внутрішньоособистісний конфлікт, конструктивний спосіб подолання конфлікту, деструктивний спосіб подолання конфлікту, напрями психотерапії (психодрама, НЛП, символдрама, гештальт-психотерапія).

Одним із найважливіших напрямків розробки проблематики внутрішньоособистісних конфліктів є класифікація існуючих та розробка надійних методів їх профілактики та подолання. Для цього доцільно звернути увагу на різні напрямки психології, психотерапії та створити таку психокорекційну програму, яка враховує передумови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів, пов'язані з особливостями віку, з одного боку, та використовує ресурси особистості – з іншого.

Метою статті є виявлення шляхів та засобів подолання внутрішньоособистісних конфліктів у різних напрямках психотерапії.

Завдання: 1) узагальнити шляхи та засоби подолання внутрішньоособистісних конфліктів у різних напрямках психотерапії;

2) обґрунтувати створення розвивально-корекційної програми з профілактики та подолання внутрішньоособистісних конфліктів у юнацькому віці.

Під вирішенням (подоланням) внутрішньоособистісних конфліктів розуміється відновлення узгодженості внутрішнього світу особистості, встановлення єдності свідомості, зниження гостроти протиріч життєвих відносин, досягнення нової життєвої якості. Вирішення внутрішньоособистісних конфліктів може бути конструктивним і деструктивним. К. О. Абульхановою-Славською, Л. І. Анциферовою, Н. Я. Большуно-

вою і Л. Б. Кузнецовою виділяються деякі умови конструктивного шляху вирішення внутрішньоособистісних конфліктів [1; 2]: усвідомлення конфлікту, аналіз причин його виникнення, ціннісно-сміслова переробка; активність особистості, спрямована на вирішення конфлікту; наявність специфічної мотивації вирішення конфлікту, що виражається у прагненні особистості до несуперечності; відгук особистості на систему цінностей і вимог власної «природи» як міри, з якими порівнюються вибори, що опосередковують учинки; відповідальність, яка дозволяє поєднати у часі причини і наслідки дій особистості, та свобода («усвідомлена активність» – Д. О. Леонт'єв) [6]. Конструктивне розв'язання конфлікту позначає черговий етап розвитку особистості, який у нормальному, поступальному русі піднімає її ще на один щабель, наближаючи до ідеалу повного розкриття сутності (ефективна особистість). Ошибираючи конструктивний шлях, особистість розуміє, у чому існує загроза й усвідомлює неузгодженість цінностей, мотивів, цілей. При конструктивному подоланні внутрішньоособистісних конфліктів досягається душевна рівновага, поглиблюється розуміння життя, виникає нова ціннісна свідомість. Деструктивних способів вирішення внутрішньоособистісних конфліктів безліч: від слідування простим поведінковим патернам через різноманітні невротичні та психосоматичні захворювання – до край-